

LAUSUNTO / YK YLEISMAAILMALLINEN MÄÄRÄAIKAISTARKASTELU, SUOMEN NELJÄS KANSALLINEN RAPORTTI. LAATI: Matti Tuomisto, projektipäällikkö, Karjalan kieliruadajat, Helsinki 7.6.2022

Lausunnollani edustan 1600 jäsenen Suojärven Pitäjöseuraa ja sen kielityöryhmää eli Karjalan kieliruadajia. Pitäjöseura on suurin taustaltaan karjalankielisiä edustava järjestö Suomessa.

LAUSUNTO

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaan laaditaan kielipoliittinen ohjelma, jossa otetaan huomioon muut Suomessa puhutut kielet kuin kansalliskielet, erityisesti saamen kielet, romanikieli, karjalan kieli ja viittomakielet. Oikeusministeriö julkistaa kielipoliittisen ohjelman 16. kesäkuuta 2022.

Syrjityksi Suomessa joutuneet vähemmistökulttuurit ja vähemmistöjen omat uhanalaiset kielet kytkeytyvät erottamatta toisiinsa. Kieli ja kulttuuri ovat yhtä. Historiallisesti tärkeät vähemmistökielet ovat saamen kielet, romanikieli sekä karjalan kielet tai kielimuodot.

Kun Marinin hallitus ensimmäistä kertaa mainitsee karjalan kielen hallitusohjelmassa ja viimeisteltävänä olevassa kielipoliittisessa ohjelmassa, voi edellyttää, että Suomen karjalainen kieli- ja kulttuurivähemmistö otetaan huomioon myös neljännessä kansallisessa raportissa saamelaisten ja romanien rinnalla.

Karjalan kielellä ja kulttuurilla on Suomen kulttuurihistoriassa erityinen asema mm. siksi, että Kalevala pohjautuu valtaosin alkujaan karjalankieliseen runouteen. Alueluovutusten vuoksi rajan taakse Venäjän puolelle jääneen karjalankielisen ortodoksisen kulttuurialueen erityinen merkitys ja tuohon alueeseen sidoksissa olleen vähemmistökielen merkitys alueellisena vähemmistökielenä olisi syytä tunnustaa ja karjalankielisten evakkojen kaltoinkohtelu kulttuurivähemmistönä myöntää valtiollisella tasolla.

Keskeisiä korjattavia asioita ovat:

- karjalan kieltä ja kulttuuria koskeva lainsäädäntö tulisi nostaa samalle tasolle vähintäänkin romanikielen ja -kulttuurin kanssa; karjalan kieli on lisättävä perustuslain 17 §:ään, ja se on huomioitava muussakin lainsäädännössä, esim. laissa Kotimaisten kielten kesuksesta
- karjalan kielen Suomessa puhuttujen kielimuotojen (varsinaiskarjala / eteläkarjala, vienankarjala ja livvinkarjala) opetus pitää tuoda osaksi normaalia kouluopetusta, mikä edellyttää opettajien koulutuksen organisointia ja toteutusta karjalan kielestä vastaavassa Itä-Suomen yliopistossa.

OKM, UM, OM hyväksyivät vuosien ajan kaikkien karjalan kielen ja kulttuurin tukivarojen keskittämisen Karjalan Kielen Seuralle, joka sai runsaan 10 vuoden aikana julkisia tukia noin 1,2 miljoonaa euroa. Yhdistys on nyt konkurssissa. OKM havaitsi tukien käytössä väärinkäytöksiä ja lainvastaisuutta, mutta takaisinperintä on yhä toteuttamatta. Takaisin perittävät varat tulee ohjata karjalan kielen hyväksi.

Positiivisesti ajatellen, Suomen neljännessä kansallisessa raportissa voitaisiin tuoda esiin myönteisiä asioita karjalan kielen ja kulttuurin osalta. Tällainen voisi olla, että karjalan kielen ja kulttuurin asiat sisältäen kielen koko elvytysohjelman on nyt ulkoistettu Itä-Suomen yliopistolle.

Karjalan kielen elvytysohjelman OKM:stä saama tuki vuosille 2021–2022 on kuitenkin vain 200 000 euroa, siis 100 000 euroa per vuosi. Tämä on todellisiin tarpeisiin nähden ala-arvoisen vähäinen summa. Esimerkiksi saamelaisille on myönnetty pelkästään totuuskomission toimintaan 2,7 miljoonaa euroa.

Karjalan kielen ja kulttuurin asema on historiallisin syin ja pitkäaikaiseen syrjintään liittyvin perustein otettava osaksi Suomen neljännen kansallisen raportin sisältöä. Hallitusohjelman kirjaus karjalan kielestä muihin vähemmistökieliin rinnastettavana kielenä on otettava vakavasti kansallista raporttia laadittaessa. On myönnettävä karjalan kielen ja kulttuurin kohdalla tehdyt virheet ja annettava lupaukset tavoista, joilla tehdyt virheet korjataan lähitulevaisuudessa.